

edərək, fərqli ictimai rəy formalaşdırdı. Bu fikirlər də öz növbəsində, Azərbaycan cəmiyyətinin kollektiv şüuruna təsir etdi, siyasi münasibətlərin formalaşmasına töhfə verdi.

Mətbuat siyasi partiyalar və hərəkatlara dəstək və öz ardıcılığını toplamaq üçün platforma rolunu oynayırdı. "Azərbaycan", "Tərəqqi", "Molla Nəsrəddin" kimi qəzetlər millətçi qrupların istəklərini çatdırır, oxucular arasında birlik və məqsədyönlülük hissi aşılayırdı. Bu səfərbərlik 1918-ci ildə müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaranmasında həlledici rol oynadı.

1918-ci il hadisələri müxtəlif fraksiyaların intensiv siyasi təbliğati ilə yadda qaldı. Bolşevik yönümlü "Bakı işçisi" və ya millətçilik yönümlü nəşrlər kimi siyasi partiyalara bağlı qəzetlər qərəzli xəbərlər yaymaqda öz gündəmlərini fəal şəkildə təbliğ edirdilər. Bu təbliğat ictimai qavrayışa və tarixi anlayışa təsir etdi.

Qəzetlər qiymətli tarixi mənbə kimi xidmət göstərir, həmin həlledici dövrdə baş verən hadisələrin ilkin hesabatlarını və sənədlərini təqdim edirdi. Onlar əsas fiqurların, siyasi partiyaların perspektivləri, motivləri və hərəkatları ilə bağlı fikirlər təklif edirdi. Tədqiqatçılar və tarixçilər Azərbaycanda 1918-ci il hadisələrini təhlil etmək üçün bu ilkin mənbələrə əsaslanmaqda davam edirlər.

Azərbaycanda 1918-ci il hadisələri zamanı mətbuatda gedən məlumatlar ictimai rəyin formalaşmasına, siyasi səfərbərliyə təsir göstərməsində mühüm rol oynamışdır. O dövrün qəzetlərində öz əksini tapmış qərəzlər, ideologiyalar və perspektivlər müstəqillik mübarizəsi və dövrün mürəkkəb dinamika haqqında anlayışımızı formalaşdırmaqda davam edir. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, 1918-ci il hadisələrinin xarici mətbuatda işıqlandırılması Azərbaycanın müstəqillik mübarizəsinə dair qlobal təsəvvürlərə təsir göstərirdi. Bu hadisələrin təsviri və təfsiri region haqqında beynəlxalq anlayışın formalaşmasına və sonrakı geosiyasi inkişafa kömək etdi. Mətbuatda gedən xəbərlər bizə tarixi mənbələri tənqidi şəkildə araşdırmağa, fərqli baxışları təhlil etməyə imkan verir və Azərbaycanı 1918-ci ildə müstəqilliyə doğru aparan yol haqqında təsəvvürlər yaradır.

Namiq BAĞIRLI,
Quba şəhərində "Soyqırımı Memorial Kompleksi"nin əməkdaşı.

hakimiyyət boşluğu yarandı. Azərbaycanda mətbuatın yaranması dəyişən siyasi mənzərənin həlledici aspekti idi. Ziyalılar və fəallar öz arzu və qayğılarını ifadə etmək üçün qəzet və jurnallar nəşr etməyə başladılar. "Əkinçi", "İrşad", "Azərbaycan" kimi qəzetlər bu dövrdə informasiyanın yayılmasında və ictimai rəyin formalaşmasında mühüm rol oynadılar.

Həmin ilin martında Bakı şəhəri müxtəlif

edir, millətçi liderlərin nailiyyətlərini qeyd edirdilər. 1918-ci il hadisələrində azərbaycanlılarla ermənilər arasında etnik gərginlik mühüm amil oldu. Bu gərginliyin kəskinləşməsində, yumşaldılmasında həm Azərbaycan, həm də erməni mətbuatı həlledici rol oynadı. Bəzi qəzetlərdə yayılan qərəzli xəbərlər, şayiələr və sensasiya vəziyyəti daha da pisləşdirir, digərləri isə sülh və anlaşmanı təşviq edirdi.

Beynəlxalq mətbuatda verilən müxtəlif məlumatlar iştirakçı ölkələrin geosiyasi maraqlarını əks etdirirdi. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Milli Şurasının müstəqilliyini elan etməsi xarici mətbuatın diqqətini çək-

1918-ci il hadisələri həmin dövrün mətbuatında

etnik qruplar arasında şiddətli toqquşmaların şahidi oldu və nəticədə "Mart soyqırımı" baş verdi. Bu hadisələr mətbuatda geniş işıqlandırıldı. Bəzi qəzetlər obyektiv xəbər verməyə çalışsalar da, digərləri ideoloji meylləri və ya siyasi mənsubiyyətlərinin təsiri altına düşmək məcburiyyətində qaldı. Azərbaycanda 1918-ci il hadisələrində bolşeviklər partiyasının böyük rolu oldu. Onların ideoloji təsiri bolşevik ideallarını və perspektivlərini fəal şəkildə təbliğ edən "Bakı işçisi", "Qırmızı bayraq" kimi qəzetlərdə öz əksini tapdı. Bu qəzetlər bolşevik təbliğati üçün mühüm alətə çevrildi.

Azərbaycanda millətçi əhvali-ruhiyyənin və istiqlal hərəkatının yüksəlişi mətbuatda da əks olundu. "Azərbaycan", "Tərəqqi" və "Molla Nəsrəddin" kimi qəzetlər öz müqəddəratını təyin etmə və müstəqillik ideallarını təbliğ edərək Azərbaycan millətçilərinin arzularını işıqlandırır. Bu nəşrlər müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasını təbliğ

di, dünyanın hər yerindən gələn mətbuat nümayəndələri geosiyasi əhəmiyyət kəsb edən bir bölgədə millətin özünü təsdiq etməsini işıqlandırır. Avropa, xüsusən də qonşu ölkələrdəki qəzetlər Azərbaycanda baş verənləri yaxından izləyirdilər. Məsələn, Britaniya mətbuatı Azərbaycanın müstəqilliyinin əhəmiyyətini və onun daha geniş region üçün potensial təsirlərini müzakirə edərək hadisələri geniş işıqlandırır. Fransız, alman, italyan qəzetləri də Azərbaycan xalqının mübarizəsini, arzularını dünyaya çatdırırdı. ABŞ, İngiltərə, Almaniya və Fransa qəzetləri Azərbaycanın müstəqillik uğrunda mübarizəsinin geosiyasi nəticələrini təhlil edərək, onun qlobal siyasətə və regiondakı qüvvələr balansına potensial təsiri açıb göstərirdilər.

1918-ci ilin keşməkeşli hadisələri zamanı mətbuat ictimai rəyin formalaşmasında mühüm rol oynadı. Qəzetlər oxucularına müxtəlif baxış, siyasi ideologiyalar təqdim

1918-ci il Azərbaycan tarixinə

mühüm siyasi təlatümlər və transformasiyalar dövrü kimi daxil oldu. Həmin ildə Azərbaycanda mətbuatın diqqətini cəlb edən və bütün regionda əks-səda doğuran bir sıra əlamətdar hadisələr baş verdi. Bu dövr Azərbaycanın öz milli kimliyini təsdiq etməsi və müstəqil mübarizəsi tarixində dönüş nöqtəsi oldu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasından tutmuş onun ilk dövrlərində üzləşdiyi qarşıdurmalara və çağırışlara qədər o dövrün qəzetləri hadisələri şövq və fədakarlıqla qələmə alırdılar. 1918-ci il hadisələrinin mətbuatda işıqlandırılmasına nəzər salmaq müəyyən bir dövrə pəncərə açır. Bu müddətdə ölkə çarizmin idarəçiliyindən müstəqilliyə keçid dövrünü yaşayırdı. Mətbuat ictimai rəyin formalaşmasında, məlumatların yayılmasında və baş verən hadisələrin sənədləşdirilməsində həlledici rol oynadı.

1918-ci ildə Azərbaycanda baş vermiş hadisələri tarixi kontekstdə araşdırmaq lazımdır. O zaman Azərbaycan Rusiya imperiyasının tərkibində idi və respublikada azərbaycanlılarla yanaşı, ermənilər, ruslar və digər etnik qruplardan ibarət əhali də yaşayırdı. Birinci Dünya müharibəsi zamanı çarizmin dağılması regionda siyasi qeyri-sabitliyə və münaqişələrə səbəb olan